

בעזרה"ת  
זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

# באמונה שלימה

הנסה דבר אלקי תלאה ועצר במלין מי יוכל.  
הנה יסרת רבים וידיים רפות תזזוק.  
בושל יקימון מליה ובכפים כרעות תאמץ.  
(איוב ד ב' ד')

חובר בס"ד בזכות הרבים

ע"י

יוסף זלמן בלאך

מאנסי, נוא יארק

ה'תשע"ב

## תוכן הענינים

עמוד		
ג	במהות האמונה	שער הראשון:
עז	כוונת פסוק ראשון דקריאת שמע - ובשכמל"ז	שער השני:
צז	מאמר "ג' פרשיות דקריאת שמע"	
קט	האמונה בהשגחה פרטית	שער השלישי:
קנט	סיפור נסים ונפלאות דליל ט"ז בניסן	שער הרביעי:
קפה	מלחמת האמונה	שער החמישי:
רח	מאמר "דשעבידו לאורייתא"	
	ביאור יסוד השביעי בנבואת משה רבינו ע"ה - ותיקון הטעות הנפוץ בשלילת הוכחת האמונה ממופתו יציאת מצרים	שער הששי:
ריז	מצרים	
רפא	האמונה בתורה המצויה עתה בידינו	שער השביעי:
שח	מאמר "אלו ואלו דברי אלהים חיים"	
	האמונה בתורה המצויה עתה בידינו - הראשונים ז"ל ובחכמת התכונה התורנית	שער השמיני:
שכז		
שפז	במהות שאיפת התורה	שער התשיעי:
טיט	מאמר "שבט לוי"	
	החילוק בין תשעה עיקרים הראשונים לארבע האחרונים - וביאור הנכון בהיסוד העשירי	שער העשירי:
תכט		
תמט	המלך הקדוש והמלך המשפט	שער האחד עשר:
תפה	שכר מצוה בהאי עלמא ליכא - עולם הזה לצדיקים	שער השנים עשר:
תקה	מאמר "דודי לי ואני לך"	
תקיט	האמונה בביאת המשיח ובתחיית המתים	שער השלושה עשר:

והנה מלבד מה שאינו עולה על הדעת כלל למימר דכוונת הגרי"ז היתה דעם אמונה כן ישיגו את עצמותו יתברך, או את מה שלמעלה מן הזמן והמקום וכמש"כ, הרי אי אפשר לטעות ולפרש כן בדבריו, דהרי בזה גופא הוא דחילק כאן (נהעמקם ס"א ע"ו) לענין קריאת שמע, דהרי כתב ד"ה' אחד" הוי כנגד לא יהיה לך, ועבודה זרה היה עושה לפי השגת האדם, שהוא מוגבל ללמעלה ולמטה ולארבע רוחות, משא"כ בענין מציאותו יתברך כתב, וז"ל, "ה' אלקינו" זה נגד הקרא דאנכי ה' אלקיך וכו' וע"כ "ה' אלקינו" זהו עצמותו, ואין לנו שום מושג כלל והוא למעלה מן הזמן והמקום וכו' עכ"ל, והרי הכא מיירי עם אמונה דהא קאי על מצות אנכי ה' אלהיך, דהיא מצות האמונה, ומוכרח ומבואר דבאמונה נמי נשארה עצמותו בלתי מושג כלל, וא"כ יקשה כמשה"ק מה אולמיה דאמונה מידיעה, וצע"ג.

### מה שהעתיקו בכמה ספרים בשם הגרי"ז זצוק"ל

(ד) שוב הראוני דהעתיקו דברי רבינו הגרי"ז זצ"ל על ענינים אלו בכמה ספרים חדשים, וגרעו והוסיפו ודרשו עד שתורתו הבהירה של רבינו אשר היא תמיד קילורין לעינים, הועממה, והעתקתם גורמת טשטוש ולא הבהרה.

הנה הביאו מה שהעתיקו דברי הגרי"ז זללה"ה מדברי מרן האבי עזרי, בענין הכוונה בק"ש, דדוקא באמירת "ה' אחד" בעי להמליך להקב"ה למעלה ולמטה ולארכע

עכ"ל. - אלא שכל כוונת לבנו בכל הברכות והתפלות צריך שתהיה לעצמות א"ס ב"ה מצד התחברו כרצונו יתברך אל העולמות שמצדם הם כל התוארים והשמות מתחלפים לפעול ולהמשיך בהם אור ושפעת קדושה מעצמותו יתברך כפי התעוררות המגיע אליהם ממעשי האדם של כל איש מעם סגולה וכו' עכ"ל הנפש החיים. - ופשיטא דאף בכחינה זו דהתחברותו יתברך אל העולמות, אין לנו שום מושג בעצמותו כלל, אלא מפאת פעולותיו, אשר מצד התחברו להעולמות יש מקום להתוארים ויש מקום לעבודתנו, ומ"מ אנו מכוונים דוקא ליחידו של עולם אין סוף ברוך הוא אשר אנו יודעים שאין אנו משיגים אותו.

ויעויין בספר חרדים (פיק ט"ז), שכתב וז"ל, איתא בהקדמת התיקונים, פתח אליהו ואמר, רבן עלמין דאנת הוא חד ולא בתושבן, אנת הוא עלאה על כל עלאין, סתימא על כל סתימין, לית מחשבה תפיסה בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינן לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין וכו'. כיון הרשב"י להקדים זה המאמר של אליהו בתחלת התיקונין שהעמיק בהם בחכמה הפנימית, כדי שלא יטעו החברים לדמות הנאצלים אל המאציל וכו', ולא תקשה לך שקרא למאציל בלשון "אנת" ממה שכתב בכמה דוכתי בזהר דלשון "אתה" לא ימצא בכל התורה כולה רק במלכות או בתפארת ובחסד, ולדעתם ז"ל גם בחכמה דעלה איתמר "כי אתה אבינו", אבל בכתר לא נזכר אלא בהעלם "הוא", כמה דאת אמר "הוא עשנו ולו אנחנו", דיש לומר דלשון תורה לתוד ולשון רבנן לתוד. אי נמי, כיון דודאי כל תפלותינו וכל דבורינו בתורתו וכמצותיו אל המאציל לבדו אנו מכוונים וכו', אם כן ודאי אפילו כשאנו אומרים "ברוך אתה", ודאי שאנו מכוונים לדבר אל המאציל ברוך הוא וכו', וגם אליהו באומר "אנת הוא" כן כיוון, לדבר אל המאציל ברוך הוא וכו' עכ"ל.

## פירוש הנכון בדברי רבן של ישראל הגאון החסיד האמיתי רבינו חיים הלוי זצוק"ל

**יב)** ובעזה"ת נראה דהביאור הנכון בדברי רבן של כל ישראל הגאון החסיד האמיתי רבינו חיים הלוי זצוק"ל, שאמר "אמונה פאנגט זיך אן דאָרט וואַ שְׁכַל עַנְדִּיגְט זיך" = "אמונה מתחילה ממקום שמסתיימת השכל", אינה דהאמונה מתחלת בדברים שהם להלן מן השכל, אלא שעצם האמונה הוא להלן ולעילא מן השכל, ואף באותם הדברים המושגים בשכל הפשוט או הנבון, כל זמן שנשארת רק בשכלו אינו מאמין, עד שיאמין בכח אמונתו. - והאמונה היא כח הנפש בפני עצמה ל<sup>ד</sup>, וכמו שהזכרון וההעמקה שני דברים נפרדים המה בכח השכל, כמו כן ההשכלה והאמונה שני דברים נפרדים המה בנפש האדם בעצם, ואף באותה הידיעה עצמה שהקב"ה ברא את העולם, כשהוא רק משכיל את זה מיקרי חקירה, וכשהוא מאמין את זה מיקרי אמונה ל<sup>ה</sup>, ואין האמונה תלויה בהשכלה ל<sup>ו</sup>.

**יג) נמצא** דודאי קיום מצות האמונה היא באותם היסודות עצמם, להאמין שיש בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ולהאמין שהוא יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים וכו', וככל לשון ה"אני מאמין" עד גמירא,

ל<sup>ד</sup>. וכן כתב הרמב"ם בהקדמתו למסכת אבות, בפרק שני, וז"ל, בעניני כחות הנפש, ובידיעות החלק אשר בו ימצאו המדות הטובות והרעות; דע, שהעבירות והמצות התוריות אמנם ימצאו בשני חלקים מחלקי הנפש, והוא החלק המרגיש, והחלק המתעורר לבד. ובשני אלו החלקים יהיו כל העבירות והמצות וכו', אבל מעלות המדות ימצאו לחלק המתעורר לבדו. וחלק המרגיש בזה הענין אינו רק שמש לחלק המתעורר. ומעלות זה החלק רבות מאד, כזהירות, כלומר יראת חטא, והנדיבות, והיושר, והענוה, והשפלות וכו' והגבורה, והאמונה וזולתן. ופחיתות זה החלק הוא לחסר מאלו או להוסיף בהן וכו' עכ"ל. - ונחוצו להעיר דהמתרגם להקדמת הרמב"ם הזה, הוא רבי שמואל אבן תבון ז"ל. - ובמורה הנבוכים ח"א פרק ג' כתב, וז"ל, ואין אמונה אלא אחר הציור, כי האמונה היא ההאמנה במה שיצויר, שהוא חרץ לשכל, כפי מה שיצויר בשכל וכו' עכ"ל.

ל<sup>ה</sup>. הנה בשו"ע אר"ח סי' קכ"ד סעיף ו', איתא וז"ל, יענו אמן, אחר כל ברכה וכו', ובכוונה שיכוין בלבו, אמת היא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה, עכ"ל. ולכאורה לא יובן הכפל, למה צריך להוסיף "ואני מאמין בזה", אחר שכבר אמר ד"אמת היא", היאך לא יאמין אדם כמה שידוע שהיא אמת. אבל לפמשב"י, שני ענינים הם, דאומר; ודאי יודע אני שהיא האמת, אבל נוסף לזה אני גם מאמין בזה בכח ותוקף האמונה.

ל<sup>ו</sup>. הנה סגנון מאמרו של הגר"ח מבריסק זללה"ה שאנו דנים בה, היא כעין מה שמובא ב"כתר ראש" מסבו הגדול רשכבה"ג הגאון רבינו חיים מואלאזין זללה"ה, אות ס', וז"ל, אמר רבינו שממקום שמסתיים הפילוסופיא משם ולמעלה מתחיל חכמת הקבלה, וממקום שמסתיים קבלת הרמ"ק משם ולמעלה מתחיל קבלת האר"ז"ל עכ"ל. ופשוט דלא כוון הגר"ח מואלאזין לומר שקבלת האר"ז"ל הוא על ענינים אחרים מקבלת הרמ"ק, אלא שהוא דרך עילאית יותר בכל חכמת הקבלה. וכן כוונת הגר"ח מבריסק לא היתה דאמונה היא על ענינים אחרים מידיעה, אלא שהיא דרך עילאית לגמרי מכל שכליות.

החיוב לחוק האמונה ועשיית המצוות להתנגד להשפעת הרע

(א) וכיסוד הגדול הזה מיושבים קושייתנו שפתחנו בהם לעיל. בין בענין סיפור יציאת מצרים ובין בענין קריאת שמע, דהם הם הדברים; האמונה ודאית וטבעית

כא וראה עד היכן תגיע חיוק הכופרים גם להמאמינים; יעריין בדברי הרמב"ם כפ"ג מה' מורים ה"ב, שכתב וז"ל, מאחר שנחמסם שהוא כופר בתורה שבעל פה מורידין ולא מעלין, כשאר המינים האפיקורסין והאומיין אין חודה מן השמים המוסרים והמשומרים, כל אלו אינן ככלל ישראל, ואינן צריכין לא עדים ולא התראה ולא דיינין אלא כל ההוגד אחד מהן עשה מצוה גדולה והסיר מכשול, ושם הי"ג כמה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה ממחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה, ואחר שריות לבו, וכפר בתורה שבעל פה החלה, וכן כל הטועים אחריו, אבל בני אותן הטועים ובני בניהם, שהריחו אותם אבותם ונולדו במינות ונדלו אותן עליו, הרי הן כתינוק שנשבה לבין הגוים ונדלוהו הגוים על דתם שהוא אנוס, ואע"פ ששמע אח"כ שהיה יהודי וראה היהודים ודחם הרי הוא כאנוס, שהרי גדלוהו על טעותם, כך אלו האוחזים בדרכי אבותיהם שתעו, לפיכך ראוי להחזירן בחשונה ולמשוך אותם בדרכי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה, ולא ימהר אדם להרגן, עכ"ל.

והנה מסק הרמב"ם ראפילו חינוקות שנשבו כעצם יש גם עליהם דין מורידין ואין מעלין ונפשיטא דאין עליהם דין "ישראל" לשום אחד מכל דיני בין אדם לחבירו, ואין שום ערבות עליהם, כמו שכתב הרמב"ם בפיהמ"ש בחלק וז"ל, וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונתברר בה אמונתו בהם, הוא נכנס בכלל ישראל, ומצוה לאהבו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שצוה הש"י איש לחבירו מן האהבה והאחזה וכו', וכשתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל וכו' ומצוה לשונאו ולאברו ועליו נאמר (עלה ק"ש) הלא משנאך ה' אשנא, עכ"ל, ומבואר דאין שום חיוב באל"ח לגבי בני בני הטועים, כגון ההחיות, ולהשיב אבידתן וכו' (ודלא כמו שנקטו רבים כהיום ואכמ"ל), והרי אם להרגם - במתינות - רשאי, להחיותו בני, בתמיהן, אלא דלא ימהר לקיים דין מורידין בהם דיש לקנות שיחזור לאיתן התורה. - ובסודת הרא"ם ז"ל סי' נ"ז, טען דהני בני הטועים הרי אנוסים הם וקיי"ל "ההוא פרט לאנוסי" יערי"ש. אמנם לקיים דהתם לענין עונשין קאי ואונס רחמנא פטריה, אך דינא דמורידין אינו בגדר עונש, אלא הוא לתועלת הרבים להסיר המכשול שנגרם מעצם חיותן של אלו, ולא מהני בזה פטורא דאונס. - שוב מעאחי הדמשה למלך בפ"ה מה' מלוה ולוה סוף ה"ב, כתב, דאם לא רצו לחזור לאיתן התורה יש דין מורידין גם בבני הטועים (אע"ג דלכאורה גם על עקשותם זה הם חינוקות שנשבו), וכ"כ בשם שו"ת המבי"ט ח"א סי' ל"ו, ושו"ת דרכי"ו בהשטות ח"א סי' תשצ"ו. - וכתב הרב האברבנאל זצ"ל, בספרו ראש אמונה בפיי"ב, ח"ל, מי שיאמין דעות כוזבות בחוק התורה למה שעיונו הביאו עליהם או שקבלם ממלמד טועה אין ספק שהוא כופר ומין אחר שהוא סותר באמונתו לעיקרי הדת וכו', שכל עוד שיאמינו בטעות ובאמונה הכוזבת הם מינים וכופרים ואין להם חלק לעולם הבא, עכ"ל. והעתקנו הכרוז ביתר אורך לקטן כהגהה לשער השמיני אות ו'.

ועמוד ותחבון, הרי בני הטועים לא ידעו כמה יכשלו, ולכל העם בשגגה ובאונס, ומ"מ כיון שכופרים הם יש עליהם כעצם דין מורידין ואין מעלין, על כרחן דעצם היותם כופרים, אע"פ שכפירתם הוא לאונס, הוי ספידא ולא חוד לכל קהל המאמינים, וכדאי לרצחן נפש להציל את העולם מהשפעתם, אלא הדחורנו להחמין לראות אם אפשר להחזירן לאיתן התורה, טרם שנקיים הפסק הנכון בהם. עאכריכ כמה גדלה החיוק הנגרם לכל מאמין מעצם חיותו של כופר, שסטה ברעותו מדעתו ורצונו מדרך האמת וקי הצדק של האמונה הטהורה, ועאכריכ מי שמסית לאחרים לסטות מיסודות הדת רחמנא לצילן.

היא, כי כל העולם מלא אמונה, ובטבע צריך היה האדם להיות מאמין תקיף, וגם חוייבנו עליה במצוה דאורייתא חמורה ותמידית ד"אנכי ה' אלהיך", ואעפ"כ מכיון שישנם כופרים ועובדי עבודה זרה בעולם, שבהשפעתם מעכרים את האמת גם אצלנו,

יג. הקשו על זה, דהרי על מרכה זו ישכנו באורך גדול בשער הראשון, וכיארנו דאין המצוה שצונו במ"ע דאנכי ה' אלהיך מתקיימת ע"י האמונה השכלית הטבעית, ואיך כתבנו כאן דהמצב המשופר והמהודר היתה להיות מאמין בטבע, ודלולא הכופרים לא היה נצרך המצוה, ולכאורה יפה הקשו. - אמנם עירוב פרשיות יש כאן, ונבאר בעזריית; הנה כל מה שדנו בו שם כשער הראשון הוא מעגן היות עם ישראל מצוים במצוות האמונה, ולחלק בין הדיעה השכלית הטבעית שבכל שקל בריא, לבין קיום המצוה הזו שנצטוו בה, שהמצוה אינה מתקיימת על ידי ידיעה שכלית גרידא אלא "כח האמונה" הנטועה בלבו של האדם, ואף חזונו לאחור עד אברהם אבינו ע"ה שהשיג את האמונה מחבונתו, אך כיארנו שקיום שלו במצוות האמונה עד שלא ניתנה המצוה היתה ג"כ כהיא כח האמונה, וכקיימה בכל ישראל, וככל משב"י.

ואמנם נחזור עוד יותר לאחור, דהרי כתב הרמב"ם כהלכות עבודה זרה פ"א ה"א, וז"ל, בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים, עכ"ל, והרמב"ן בפ' בא פ"ג פט"ו, כתב בא"ד וז"ל, הנה מעת היות ע"ג בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה וכו' עכ"ל. - והנה יש לעיין מה היחה אמונת אדם הראשון ובניו עד שנשתבשו דור אנוש, ואיך קיימהו, ופשוט מאד דהם קיימו האמונה לא רק בשכלם וכידיעתם, אלא בעיקר באותו כח האמונה הנטוע בלב כל אדם, גם ללא ציווי מהקב"ה להאמין. (מלבד מה שודאי ידעו את האמונה בשכלם וכידיעתם, שאי אפשר לנו כלל וכלל לשער גדול מהות ידיעתם.) ובטבעם המתוקן והטהור עשו כל מה שראוי לעשות, ואותו כח אמונה שנברא להאמין בה' ראי ששמשו בה למה שנבראת. וכמו שקודם חטא עץ הדעת היה אדם הראשון עושה כל הנכון לעשות בטבעו, כמו כן עד דור אנוש, אף שחטאו בדברים אחרים, אבל העיקרים היו איתנים בלבם (ונראה דלי"ק ע"ז מאמר רז"ל אדם הראשון מין היה, סנהדרין ל"ח ע"ב, ואכמ"ל), וכל זה הוא ללא שתצטרך שיצטוו להאמין.

ועכשיו מבואר דמאי דכתבנו הכא דבעצם מטבע האדם היה מאמין גדול, אין כוונתנו דמפאת ידיעתו והשכלתו היה מאמין בשכלו, אלא רצונו בע"ה לומר דגם את האמונה שנצטרעו בה שהיא שיאמין בכח אמונה הנטוע בלב האדם, לא היה צורך להצטוות עליה, וכל שכן שלא היו נצרכים לה מצוות לזוי כדי לבססה ולהחזיקה, שהרי היו מקיימים חיובם להאמין בכח האמונה הזו מטבעם, ולולא השפעת הכופרים והרשעים מאז דור אנוש ועד היום הזה, למיניהם. - ורק כדי להתנגד למתנגדי האמת והאמונה הצריכה התורה הקדושה כל אלו המצוות.

ולפי דברינו אלה מבואר עוד, דתינוק יהודי בן יומיו הוי "ישראל", דהיינו דודאי הרי מאמין באמונה שלימה, ודלא כמו שנקט הגאון רבי אלחנן זצוק"ל בקובץ מאמרים פרק "שיבוש בדעות", שהקשה דלפי הגר"ח זללה"ה דאין אונס בדיעות, תחיה לתינוק דין "נעבך אן אפיקורוס". - דנראה; דתינוק הנולד מיהודיה כשירה ואין לו שום שיח ושיג עם שום נכרא וזלחה, הרי עם שלא נוכל לוטר דהוא כאדם הראשון קודם החטא, אבל שפיר יש לוטר דהוא כקודם דור אנוש, דהשפעת אמו עליו גדולה כל כך שאינו מושפע מדיעות הרעות של הרשעים למיניהם, וממילא מקיים האמונה בלבו ודעתו כברייתו ב"כח האמונה" הזו, וכל מאמצי החינוך לקיום מצות אמונה אין הצורך בהם אלא כשיעור שמושפע הוא (והוריו) מאויר העוה"ז. וע"ע מש"כ בשער הראשון בזה ע"פ דברי רבינו המלבי"ם זצ"ל.